

Uniformen, een dreunende beat en een dikke knipoog

Fascisme in muziek. Een vorm van kunst of een gevaar voor de maatschappij? Strafbaar of bewonderenswaardig? De boosdoener of de verlichte geest? Julian Schaap, student Media en Cultuur bij Geschiedenis ging op zoek naar de ware aard van pseudo-fascisme in underground muziekstromingen.

*'Ein Mensch, ein Ziel und eine Weisung.
Ein Herz, ein Geist nur eine Lösung.
Ein Brennen der Glut.
Jah!
Ein Gott, ein Leitbild.'*

- Laibach – Geburt einer Nation -

De tekst van het nummer 'Geburt einer Nation' deed enig stof opwaaien toen het werd uitgebracht (met toepasselijke videoclip) in 1987. De ietwat obscure tekst, de rollende Duitse 'r' van zanger Milan Fras en de bombastische militaristische muziek spraken gemakkelijk tot de verbeelding. Om het af te maken bleek ook nog eens dat de titel van het stuk refereerde aan de Amerikaanse stille film 'The Birth of a Nation' (1915), waarin de extremistische Ku Klux Klan verheerlijkt wordt. Zoals verwacht kon worden werd dit de Sloveense band Laibach niet in dank afgenomen. De band kwam op de zwarte lijst terecht in vele landen vanwege hun nazi verheerlijking. Gerectificeerd werd het nooit, maar men schaamde zich wel ernstig toen bleek dat 'Geburt einer Nation' niet door Queen frontman Freddy Mercury. Bombastische industrial muziek in combinatie met de tekst van 'One Vision' vertaald in het Duits deden de herkomst van het stuk totaal vergeten. Wat wilde Laibach hiermee bereiken?

Laibach is niet de enige band in de Europese underground muziekwereld die gebruik maakt van fascistische symboliek en geluidsfragmenten. Er bestaat een groot aantal bands en artiesten dat gretig gebruik maakt van de overblijfselen van het communisme, fascisme, nationaalsocialisme en andere extreme ideologieën. Het gros van deze artiesten zal nooit een videoclip op MTV hebben of in de Top-100 terecht komen. De

bekendste artiesten die gebruik maken of hebben gemaakt van fascistische symboliek zijn onder andere de Amerikaanse bands Kiss en Marilyn Manson. Kiss doet dit door de laatste twee letters van hun naam weer te geven zoals de *Schutzstaffel* in het Derde Rijk dit deed. Marilyn Manson voert een podiumpresentatie op die sterk refereert aan de toespraken van nazileiders. Deze artiesten vonden vooral weerstand in het gevoelige Duitsland, maar door een groot deel van de luisteraars werd ingezien dat het niet serieus bedoeld was. In de underground muziekstromingen is dit een ander verhaal. Hier vinden bands veel weerstand van antifascistische organisaties als de Anti Fascistische Actie (AFA) en Kafka vanwege hun vermeende nazisympathieën.

'Als er wordt aangenomen dat de bovengenoemde artiesten niet fascistisch zijn, wat is dan de reden achter het gebruik van al deze 'foute' symboliek?'

Het ontstaan van een obscure kunststroming

Sinds midden jaren tachtig wordt er gebruik gemaakt van nazisymboliek in de muziek, teksten en albumhoezen van verschillende artiesten. Met de kennis dat de muzikanten niet streefden naar een nieuw nazirijk, was het ingewikkeld om te ontdekken waarom de bands dit deden. Een hint werd gegeven door de oprichting van de NSK (*Neue Slovenischen Kunst*), een initiatief van de oprichters van Laibach. De NSK fungeerde als een overkoepelend orgaan voor de kunst die Laibach en andere artiesten afleverden. Het draait dus lang niet alleen om de muziek. Bands besteden evenveel aandacht aan de albumhoes, de visuele aspecten van de live optredens en de verschijning van de

artiest(en) als aan de muziek zelf. De artiesten proberen een idee over te brengen, hoewel het op het eerste gezicht (vaak) onduidelijk is wat dit idee precies inhoudt. Pseudo-fascisme – bij gebrek aan een betere benaming – is dus een kunststroming.

De eerste vormen van kritiek

Vrijwel direct na de oprichting van Laibach werd de band door de Sloveense regering verboden. De bandnaam refereerde namelijk direct aan de naam die de nazi's hadden gegeven aan de Sloveense hoofdstad Ljubljana. Hierdoor werden ze beschuldigd van nationalisme en nationaalsocialisme. Het feit dat de eerste LP van de band opende met de tekst: *'Cari amici soldati i tempi della pace sono passati!' ('Beste vrienden, beste soldaten, de tijden van vrede zijn voorbij!')* vormde voor velen een bevestiging van de geleverde kritiek.

Death in June, opgericht in 1981, ontving soortgelijke reacties, hoewel ze niet direct verbannen werden van podia. De militaire, door Joy Division beïnvloede folkmuziek die Death in June afleverde op 'The Guilty have no Pride' (1983) werd door fans warm ontvangen. Omdat er geen directe verwijzingen waren naar extreme ideologieën werd de band door critici met rust gelaten. Visueel was Death in June echter een vreemde verschijning. De band speelde met de rug naar het publiek toe en was volledig gehuld in camouflagede kleding. 'Nada!' (1985), het derde album van Death in June, bracht een nieuwe interpretatie van folk waarin een sterke nationalistische toon bespeurd kon worden. Daarnaast waren de bandleden voor de albumhoes gefotografeerd in zwarte overhemden en waren er foto's van Douglas Pearce, Death in June's frontman, met een SS-dolk in zijn handen. Hiermee verscheen Death in June direct op de radar van antifascistische organisaties. Met de release van het album 'Brown Book' (1987) werd Death in June definitief bestempeld als zijnde pronazi. Niet alleen werd er voor de hoes van de LP een bewerkte versie van het SS-symbool de 'Totenkopf' gebruikt, een cover van het 'Horst Wessel Lied' vormde het titelnummer van de CD. Het album werd direct verboden in Duitsland.

Pseudo-Fascisme

Als er wordt aangenomen dat de bovengenoemde artiesten niet fascistisch zijn, wat is dan de reden achter het gebruik van al deze 'foute' symboliek? Het antwoord op deze vraag is vrij complex en is multi-inter-

pretabel. In de neofolk en industrial scene wordt vaak gerefereerd aan het verleden. Laibach verwijst vaak naar het concept van totale oorlog, dat wordt vertaald via tekst, beeld en/of geluid. Death in June en Der Blutharsch maken beide gebruik van een combinatie van oud-Europese geschiedenis en twintigste eeuwse conflicten. Dit uit zich vooral in het gebruik van runen (een eeuwenoud Germaans schrift waarvan veel tekens gebruikt zijn door de nazi's), paganisme en een romantische kijk op het verleden. Dit laatste is iets dat veelvuldig voorkomt in de neofolk stroming. Een voorbeeld hiervan is het grote neofolk verzamelwerk 'Looking for Europe' (2004). In het bijgeleverde boek bij deze CDset wordt een korte geschiedenis gegeven van neofolk. Hierin wordt de interpretatie van het eerder genoemde nummer 'Brown Book' gegeven. De melancholische invulling van de zang van het 'Horst Wessel Lied' kan aan de ene kant gezien worden als een verheerlijking van het fascisme, aan de andere kant kan het gezien worden als

'Door zowel links als rechts werden de Industrial en Neo-Folk genres verkeerd geïnterpreteerd'

een aanklacht. Het lied werd eens met trots gezongen, nu niet meer. Deze invulling kan dus juist aangeven dat de band het fascisme sterk veroordeeld. De uiteindelijke interpretatie van het nummer ligt dus geheel bij de luisteraar. Hiermee is direct een van de belangrijkste redenen ontdekt voor het gebruik van fascistische symboliek: het zet aan tot denken.

Er kan dus geconcludeerd worden dat artiesten die fascistische esthetiek gebruiken willen aanzetten tot nadenken, vaak dieper dan vanzelfsprekend. De aanschouwer wordt expres op het verkeerde been (of soms zelf benen) gezet om uiteindelijk (hopelijk) tot een eigen oordeel te komen. Desalniettemin is er wel degelijk in de meeste gevallen een streven naar het verleden, naar nostalgie.

Internet als uitkomst en bedreiging

Net als op vele andere gebieden veranderde de komst van het internet de neofolk en industrial scene. Voorheen was het voornamelijk een muziekgenre waarmee men pas geconfronteerd werd op het moment dat men daarnaar op zoek ging. Hoewel op

dat gebied niet enorm veel veranderd is, is het wel een stuk makkelijker om er mee in aanraking te komen. Dit is gedeeltelijk positief: internet leent zich uitstekend voor het verspreiden van muziek en er ontstond een grotere aanhang voor het genre. Daarnaast werd het gemakkelijker om aan bepaalde CD's te komen dan voorheen. Internet heeft, net als bij vele andere underground muziekstromingen, de gesloten wereld een deur gegeven. Toch was het internet in grote mate negatief voor de neofolk en industrial scene. Ten eerste gooide het internet de deur open voor vooroordelen. Ten tweede resulteerde de digitalisering van de samenleving in een groter aanbod aan bands. Het is immers zo dat men makkelijker in contact kan komen met het genre en door de komst van thuisstudio's de muziek zelf kan maken. Hierdoor ontstonden veel bands die daadwerkelijk fascistisch van aard waren, waardoor het moeilijker werd de eerder genoemde intellectuele kunststroom te distilleren uit de honderden artiesten. Tevens leidde de digitalisering tot meer misinterpretaties: de Antifa begon fanatieker op te treden tegen vermeende nazi-acts en het aantal neonazi fans groeide.

Met andere woorden: door zowel links als rechts werd het genre verkeerd geïnterpreteerd. Dit resulteerde in het verbannen van bands eind jaren negentig. Death in June werd om deze reden tweemaal geweigerd, eenmaal in 1998 en nog een keer in 2003. Deze afwijzingen, evenals het toenemende geweld bij optredens, resulteerde uiteindelijk in het besluit van Death in June om volledig op te houden met optreden.

Het gevaar van interpretatie

Is het dan allemaal rozengeur en maneschijn zolang er maar correct geïnterpreteerd wordt? Zeker niet. Het aantrekkelijke aspect van de vrije interpretatie van de symboliek is tevens het gevaarlijke aspect. Zoals aangegeven zijn er zowel neonazi's als anti-nazi's die het genre verkeerd interpreteren. In de neofolk en industrial scene leidt dit voornamelijk tot het vooroordelen en verbannen van bands. Bands als Der Blutharsch, Death in June en Laibach zijn de laatste jaren minder controversieel geworden, en misschien wel om deze reden. In recenter werk wordt er minder gespeeld met overduidelijk fascistische beelden en meer met andere zaken die vaak niet aangevallen kunnen worden. Het groeiend aantal neonazi aanhangers kan een goede reden geweest zijn om een duide-

lijker beeld te schetsen van wat er bedoeld wordt door bands. Het gevaar zit hem in het klakkeloos overnemen van wat er gezegd, gedaan of getoond wordt door de artiest. In die zin is de intellectuele kunststroming minder intellectueel aan het worden omdat het publiek, hoe cru dit ook mag klinken, minder intelligent is dan voorheen.

Gevaar van misinterpretatie is altijd een veelvoorkomend probleem geweest in alternatieve muziekgenres. Judas Priest, Ozzy Osbourne en Metallica zijn allen naar het beklagdenbankje geroepen omdat fans na het beluisteren van hun muziek zelfmoord gepleegd hadden. Marilyn Manson werd aangeklaagd omdat hij, zo werd er gezegd, Eric Harris en Dylan Klebold de doorslaggevende zet zou hebben gegeven om hun leraren en klasgenoten overhoop te schieten op de Columbine Highschool in 1999. Dit bewijst in hoeverre muziek de maatschappij kan veranderen, maar ook hoe er voorzich-

tig dient te worden omgegaan met het interpreteren van kunst en muziek. Een medium als internet is veelal vrijer voor interpretatie dan televisie of radio, en dient om deze reden extra voorzichtig behandeld te worden. Iedereen kan immers (anoniem) par-

'Marilyn Manson werd aangeklaagd omdat hij Eric Harris en Dylan Klebold de doorslaggevende zet zou hebben gegeven om hun leraren en klasgenoten overhoop te schieten op de Columbine Highschool in 1999.'

ticiperen in de eindeloze informatiestroom die het web aanbiedt. Een goed voorbeeld hiervan is te vinden in de Nederlandse reacties op een optreden van Der Blutharsch in het LVC (Leiden), dat uiteindelijk toch nog door mocht gaan. Een tijdje na het optreden

in Leiden werd Der Blutharsch wegens protesten afgelast in Tel Aviv. In een nieuwswaardig artikel somt de journalist het aantal aanwezige neonazi's op als aanklacht tegen Der Blutharsch. Dit is exact het gevaar dat vrije interpretatie vormt. Ook Der Blutharsch heeft aangekondigd te willen stoppen met optreden.

Vermaak met een nasmaak

In de subcultuur die is ontstaan aan de hand van de neofolk en industrial muziek wordt vooral de diversiteit gewaardeerd. Religieuze, politieke en seksuele verscheidenheid wordt openlijk verwelkomd. Men ziet wel het gevaar van de vrije interpretatie en daarom is het goed dat de scene niet te open wordt naar de buitenwereld toe. Zonder nuance verliest de kunst haar originele kracht. Uiteindelijk valt er te concluderen dat het genre een intelligente vorm van vermaak biedt met de nodige uitstapjes naar een serieuzer gebied. Al is dat natuurlijk ook weer subjectief... ■